
BIBLIOTECA ȘCOLARULUI
George
COȘBUC
Fire
de
tort
LITERA

biblioteca școlarului

George
# COŞBUC

# FIRE DE TORT

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

## REFERINŢE CRITICE

Coşbuc a fost adevăratul şi poate singurul poet al pământului şi neamului românesc cel etern, aşa cum a rămas dedesubtul schimbărilor şi al furtunilor aduse de vremuri. În poezia lui Coşbuc nu sunt curente de idei trecătoare, atitudini de sistem filozofic şi de şcoală literară.

"Optimismul" său nu este altceva decât sănătatea, decât seninul şi armonia sufletului său. Această sănătate şi această armonie sufletească apar în chip splendid şi în arta sa, în perfecţia, liberă şi nesilită, a versului său luminos.

Coşbuc a fost un scriitor rar, un scriitor unic în întreaga literatură a vremurilor de azi. Trebuia un concurs de împrejurări ca să poată apărea un Coşbuc.

GARABET IBRĂILEANU

*Vara* e poezia cea mai lirică din toată opera lui Coşbuc. Şi cea mai frumoasă. Dar acest adaos e pleonastic. Lirismul, după unii, dă măsura frumuseţii în orice gen literar. Un lucru însă e sigur: o poezie cu cât este mai lirică, cu atât e mai poetică.

Impresia de *vară* o dă Coşbuc în acest imn prin câteva trăsături, alese cu un superior simţ artistic din diversitatea aspectelor naturii.

Din cele trei strofe ale poeziei, două conţin elemente descriptive, având fiecare o altă "temă", iar a treia este pur lirică — concluzia sentimentală a celorlalte, izbucnirea inimii în faţa măreţiei şi eternităţii naturii. [...]

*Vara* este triumful soarelui în poezia lui Coşbuc şi în poezia românească. Dar *Vara* are un caracter aparte în opera lui. Numai strofa a doua are analogii cu restul acestei opere, cu toate că poezia din această strofă (se are în vedere ultima strofă — *n. red.*) este atât de deosebită de

cea din idile prin idealizarea realităţii, prin emoţia ei muzicală, pe care nu o dă niciodată pictura ori acuarela din idile. Strofa ultimă, care ar fi să exprime optimismul lui Coşbuc, nu are deloc a face cu poeziile în care el îşi exprimă “concepţia” vieţii. În aceste poezii, Coşbuc dă sentinţe, reguli pentru conduită, se adresează voinţei, face filozofia energiei în luptă ori a resemnării stoice. Aici e altceva: e sentimentul de comuniune recunoscătoare cu natura, comuniune în viaţă şi în moarte, e (dacă putem da acest nume unei astfel de stări sufleteşti) optimismul unui om care se simte o parte din natură, pe care o concepe maternă, inconştient de cruzimea ei ofensatoare. — Iar în strofa primă, unde acest mare pictor de peisaje a dat “pagina” lui cea mai frumoasă, tot atât de frumoasă ca cele mai alese din Eminescu, el şi-a schimbat cu totul viziunea şi atitudinea obişnuită. Nu mai pictează, ci evocă. Versurile din acea strofă au o rezonanţă puternică; “notele armonice” vibrează încă multă vreme, după ce sunetul fundamental a încetat. Aş spune că în strofa aceasta Coşbuc e aproape de Eminescu, dacă n-ar fi o deosebire esenţială: la Eminescu natura este expresia emoţiei lui, Eminescu transformă natura în propria-i substanţă şi, în hipertrofia personalităţii, el tinde să acapareze universul. În *Vara*, din contra, Coşbuc se pierde, se dizolvă el în natură.

În orice caz, vibraţia cea mai puţin deosebită de eminescianism din Coşbuc este emoţia din *Vara*.

GARABET IBRĂILEANU

Eminescu a tras în poezia românească o brazdă atât de adâncă, încât contemporanii şi urmaşii s-au împotmolit într-însa vreme îndelungată.

Atunci a venit Coşbuc. A pornit de-a curmezişul curentului general, croind altă brazdă, fără şovăire, privind drept înainte: *Nunta Zamfirei*...

A adus lumină, sănătate, voioşie. A deschis larg perdelele odăiţei în care zăcea bolnavul, şi aerul proaspăt, românesc a năvălit înăuntru, ucigând microbii, înzdravenind pe cei ce mai aveau putere de viaţă: *Balade şi idile*...

Răsturnarea a făcut-o fără să vrea. N-a adus teorii noi. S-a adus doar pe sine însuşi, şi-a dat sufletul său întreg. Printre cei prefăcuţi şi sleiţi, el n-a vrut să pară decât ceea ce era. De aceea a fost mare. De

aceea va rămâne mare.

Coşbuc e primul poet pe care-l dă Ardealul literaturii româneşti. Ardelean a rămas toată viaţa. Până şi în graiul său păstrase o notă ardelenească, particulară, care-i şedea bine.

Eminescu sau Coşbuc? Se pune deseori întrebarea. Dar răspunsul e simplu: Eminescu şi Coşbuc. Pot sta prea bine alături. Se deosebesc atât de mult, încât se completează. Ei doi dau faţa şi sufletul poeziei româneşti de până acuma. *Luceafărul* si *Nunta Zamfirei*! [...]

Scrisul lui Coşbuc trăieşte şi va trăi cât va trăi neamul românesc...

LIVIU REBREANU

Substanţa poeziei lui Eminescu vine din el însuşi, din marele suflet zbuciumat, din clocotirea de pasiuni, din aspiraţia supremă spre liniştea nefiinţei. Poezia lui Coşbuc e din afară. Elementul personal îi lipseşte cu totul. Poetul nu-şi tălmăceşte decât emoţiile impersonale. E un artist ce-şi potriveşte sunetele şi icoanele în faţa unei privelişti sau unei idile.

Dacă n-am găsi tot în Eminescu cele mai muzicale şi mai plastice versuri ce s-au scris în româneşte, am putea spune că poetul ardelean a fost cel mai desăvârşit meşteşugar al versului nostru. Coşbuc nu ajunge până la perfecţia unora din versurile lui Eminescu, are însă o stăpânire de formă suverană. Pe cât e de inegal Eminescu, pe atât e de egal Coşbuc. Nu e poet care să fi mlădiat mai bine limba în fine sonorităţi.

EUGEN LOVINESCU

Prin Coşbuc [...], trecând peste ceea ce în copioasa lui producţie e simplă comandă literară, banalizată prin şcoală, se instaurează un romantism al idilicului rural, mai bine zis tribal, exprimat prinr-un lirism obiectiv reprezentabil, hieratică elementară a instinctelor. Poeziile sale, fără colori deosebite, încântă prin spectaculosul folcloric şi sânt un fenomen literar turburător prin bătrâneţea ghicită, ca şi vestigiile celtice, vrednic corespondent al ţărăncilor cu buciume şi căluşarilor cu zurgălăi. Monologul domină. Fata, cuprinsă de întâile semne ale iubirii, începe o jelanie în care implică, într-un cânt erotic universal, roata morii, plopii,

lumea toată; părinţii unui flăcău mort nelumit produc un bocet sistematizat, în care intră eresuri şi explicaţii fantastice, într-un limbaj naiv, misterios. Câteodată criza e încadrată într-un tablou de tehnică mai savantă, ca această scară eliadescă, apăsătoare ca o molimă, din *Dragoste învrăjbită*, şi suava acalmie florală ce-i urmează [...].

Celebrele balade *Nunta Zamfirei* şi *Moartea lui Fulger* sânt numai superficial epice. Ele corespund, cu o tehnică nouă, poemelor *Călin* şi *Strigoii* ale lui Eminescu, fiind adică reprezentări ale nunţii şi înmormântării, a două ceremonii capitale în societatea umană. Coşbuc are "filozofia" lui, care este renunţarea la orice filozofie dialectică, supunerea împreună cu poporul la datinele ce simbolizează impenetrabilitatea misterului. Este o gândire sănătoasă pe care poetul are tactul de a n-o desfăşura discursiv şi de a o înscena în ritualul celor două evenimente, adoptând şi-ntr-o baladă şi-ntr-alta atmosfera fabuloasă, ca şi la Eminescu, ca spre a sugera universalitatea fenomenelor. Ţinuta grupurilor totuşi, vorbirea lor, e ţărănească. În legănarea mulţimilor, în trecerea mecanică de la o atitudine la alta, de la deznădejdea cu bocete la plânsul înfundat şi comuna resemnare în toată această demonstraţie de ceasornic arhaic care merge inexorabil, exterior şi interior, stă vraja acestor poeme, al căror ultim sens liric este: inutilitatea reacţiunilor personale în faţa rotaţiei lumii. Strofele ingenioase, frazele apăsate şi sentenţioase slujesc admirabil scopului [...].

Coşbuc este nu numai un desăvârşit tehnician, dar nu rareori şi un poet mare, profund original, un vizionar, cu accent ardelean evident, al mişcărilor sufleteşti sempiterne.

GEORGE CĂLINESCU

Vârsta baladică a sufletului românesc la nici un poet n-o găsim săpată într-un material mai rezistent decât la George Coşbuc. [...] Bogăţia ritmurilor, raritatea, felurimea şi perfecţiunea lor fac din Coşbuc un poet unic la noi. [...] Felurimea măsurilor întrerupe monotonia posibilă a versurilor egale şi, introducând o altă simetrie, sporeşte sugestia sonică a felurimii ritmurilor. Prin acest mijloc de a crea noi efecte de armonie, Coşbuc, alături de Hasdeu, a descompus ritmul clasic, fără a-l nimici, până la unitatea metrică, pregătind poate la noi acceptarea versului liber. [...] Interesul nostru merge totuşi la forma exemplară. Ceea ce, pe

cât ni se pare, ar însemna că indiferent de natura materialului, căruia i se aplică poetul — oricând în pastel, idilă, în viziunea etnică, în epicism ca şi în lirismul întâmplător, constanta operei lui este excelenţa formală. [...]

Gloria sa nu mai are nevoie azi de nici un sprijin lăuntric. Atenţiunii critice îl recomandă pentru viitor natura lui de geniu horaţian al versificaţiei.

VLADIMIR STREINU

Dimensiunile poeziei româneşti au sporit spre Coşbuc: opera viabilă a poetului face parte dintre acele înfăptuiri a căror absenţă este de neconceput: dacă n-ar fi creat el ceea ce a creat, trebuia cu necesitate să-şi asume acest rol altcineva. Fără Coşbuc, ca şi fără Creangă, spre exemplu, ne-ar fi mult mai greu să ne cunoaştem pe noi înşine ca popor.

Contribuţia lui G. Coşbuc la făurirea literaturii române mari în aceasta constă: a dezvăluit o latură nouă a vieţii poporului, a sufletului său. Prin aceasta este poetul original. [...] George Coşbuc îşi are viziunea şi tehnica sa. Lirismul său e unul obiectiv, transferat asupra obiectului zugrăvit. [...] George Coşbuc este creatorul unui lirism revelatoriu.

DUMITRU MICU

Prin George Coşbuc, poezia românească se îmbogăţeşte cu noi sectoare tematice, lirismul se obiectivează, devenind, după expresia lui Călinescu, “reprezentabil”, formele de expresie cultivate se înmulţesc în chip substanţial, orchestraţia prozodică, întemeiată pe alternări de ritmuri şi eufonii, cunoaşte un maestru inegalat. Poet al soarelui, al verii, al energiilor nesecate, al nădejdilor, mâniilor şi bucuriilor colective, păstrând necontenit în memorie imaginea ţinuturilor natale, militant pentru ridicarea prin cultură a celor mulţi, “suflet în sufletul neamului”, George Coşbuc înscrie în istoria literaturii noastre unul din capitolele cele mai luminoase.

AUREL MARTIN

(Coşbuc) s-a ivit în firmamentul naţional ca un bolid peste scăpărările lui Vasile Alecsandri şi flăcările lui Eminescu. Literatura românească s-ar

fi putut opri aci, dar destinele noastre literare au refuzat să rămână încremenite în aceste două bariere.

Cercurile literare din Bucureşti nu l-au primit în ele cu prea multă prietenie. Era o epocă a unui parnasianism franţuzesc exlusivist şi dominat, într-un exces de pauză, de poetul Alexandru Macedonski.

Coşbuc aducea în capitală un poet nou şi o poezie nouă. Dar, se înţelege că poeţii până la el, învechiţi şi cam gălăgioşi, şi-au pus repede mâna la gură şi au tăcut. Nu se putea într-altfel, concurenţa literară fiind slabă în mediocritatea ei. [...]

Între marii poeţi de felurite limbi trebuie definitiv aşezată poezia lui Coşbuc, o mare poezie nestudiată încă şi am constatat că absentă din bibliotecile măcar ale scriitorilor.

În limba noastră românească G. Coşbuc a creat o limbă nouă: aviz facultăţilor de filologie; căci într-adevăr noul nostru mare poet ne aduce în graiul scris o lume nouă odată cu o limbă nouă.

O tristă inferioritate a noastră — s-o spunem drept şi pe faţă — fusese până mai deunăzi uitarea lesnicioasă a marilor noastre valori. Ele nu se repetă, nici nu stagnează. Se înlănţuiesc şi se vor înlănţui la nesfârşit: ardeleanul G. Coşbuc e o verigă de aur.

TUDOR ARGHEZI

Spre deosebire de Eminescu, Coşbuc are simţul sublimului cosmic surprins direct şi netrecut prin filtrele meditaţiei, ale "filozofării". Natura lui Coşbuc pare prezentă nu ca stare de suflet, ci ca fenomen fremătând de viaţă, care te izbeşte nemijlocit. [...]

De aceea şi "optimismul" lui Coşbuc nu este altceva decât sănătatea şi echilibrul sufletului lui de "clasic" (Coşbuc nu e un "monument al naturii" — cum spune Călinescu despre Creangă), rezemat pe un robust bun-simţ ţărănesc, ca un imens potenţial, însă, de plasticizare psihologică şi de filtrare în expresie.

Prin toate aceste atribute, Coşbuc este unul dintre cei mai specifici dintre poeţii noştri, naţional în punctele de plecare şi în expresie, universal în măsura în care a înţeles să cânte resorturile cele mai intime ale ţărănimii, mare artist prin prodigioasa lui capacitate de transpunere a sensibilităţii populare şi de transfigurare a universului rural până la contingenţa valorilor inefabile. De unde trăinicia, clasicitatea lui.

GEORGE IVAŞCU

Romantismului adesea  tenebros al baladelor îi corespunde în idile un clasicism arcadic, învecinat cu barocul secolului al XVIII-lea, cu stilul comediilor lui Marivaux, cum a observat cu fineţe G. Călinescu. Talentul poetului stă desigur şi în percepţia sufletului pur, naiv, dar şi în notaţia capriciilor, toanelor feminine sau a imputărilor provocate de micile răutăţi ale îndrăgostiţilor însoţite pe loc de remuşcări şi regrete, prezentate de obicei în scurte scene dialogate, ca în *Spinul.* [...]

Capodopera acestor jocuri ale iubirii şi întâmplării este poemul *Dragoste învrăjbită*. [...] Lipsa oricărui convenţionalism şi simplitatea compoziţiei fac farmecul mai tuturor idilelor lui Coşbuc *(Mânioasă, Nu te-ai priceput, Rea de plată, Pe lângă boi, Rada, La oglindă, De pe deal, Supţirica din vecini, Numai una, La pârău, Seara)*.

Voioşia lui Coşbuc are însă şi un revers trist, în viaţă fericirea alternând cu suferinţa. Pe nesimţite idila se preface în trenos sau chiar în bocet, într-o jelanie sfâşietoare, intonată ca o melodie litanică de înţeles misterios, obscur ca în *Cântecul fusului*, conţinând o simbolistică stranie a crizei erotice juvenile. [...]

Coşbuc n-are, ca Eminescu sau ca Blaga mai târziu, fior metafizic şi perspective cosmice, poezia lui nu e o poezie de cunoaştere metaforică a universului, nu atinge nicăieri marginile sublimului.

Poet obiectiv, Coşbuc se referă numai prin excepţie la propriu-i eu.

ALEXANDRU PIRU

Meritul cel mai de seamă al poeziei sale este *autenticitatea*, datorită legăturii indestructibile cu viaţa poporului, tradiţiile şi trecutul său istoric, cu aspiraţiile celor obidiţi şi cu natura în sensul cel mai profund şi mai complex. Despre natură şi despre sat, despre dragostea de la ţară s-a scris mult în literatura noastră de la începuturile ei moderne, de la Văcăreşti la *Sburătorul* lui Heliade şi idilele lui Alecsandri, de la Eminescu şi Macedonski la Şt. O. Iosif şi toată pleiada semănătoristă. Toţi aceştia se duceau la sat, îl priveau oricum dinafară, pitoresc şi descriptiv, idilic sau dramatic, dar dinafară. Coşbuc venea din sat, era satul însuşi, cu toate coordonatele lui spirituale. [...] Mutatis mutandis, despre Coşbuc s-ar putea spune ceea ce Lamartine spusese despre Mistral, apreciind

că sub pana lui “o ţară a devenit o carte”. Până la el, în literatură, numai despre Alecsandri şi Eminescu se mai poate spune acelaşi lucru.

Opera lui Coşbuc în ceea ce ea are mai expresiv şi mai autentic, exprimă “ţara”, cu toate coordonatele ei de timp şi de spaţiu.

ION DODU BĂLAN

În momentul de faţă putem observa faptul că intenţia epică primordială a lui Coşbuc a servit până acum drept suport mai mult analizelor tematice, cantitative, lipsind observaţii substanţiale asupra felului în care proiectatul epos se manifestă pe plan calitativ, influenţând sau chiar determinând structura întregii sale poezii, factura ei de ultimă instanţă. [...] Poeziile coşbuciene par mai degrabă tablouri vivante sau scurte monoloage cu subiect folcloric. [...] De fapt, poetul avea faţă de fondul folcloric comun o atitudine de tip clasic: el îşi rezerva doar modestul rol de cântăreţ, de interpret.

MIRCEA TOMUŞ

Dacă e să-l comparăm cu Eminescu (aproape toţi criticii o fac pentru a opune, de fapt, eminescianismului epigonic, clorotic, vitalitatea coşbuciană, regenerarea poeziei) vom spune că Eminescu a introdus în literatura română un suflu nou, pe când Coşbuc o mişcare nouă, purificată da, însă mai puţin “energetică“. Distanţa dintre ei este aceea de la poet la artist, de la substanţă la stil. Unul va face să triumfe o “lume” şi o viziune, celălalt, o singură zeitate — arta. Pentru problema care ne interesează aici, atitudinile lor sânt identice, cum sânt ale marilor noştri scriitori. Întrucât salonul n-a devenit niciodată la noi un spaţiu de cultură, rămânând în permanenţă o formă de cosmopolitism, feminin în esenţă, scriitorul român nu îl cultivă şi nu vede în el un mijloc de rafinare a limbii şi a spiritului. [...]. Poetul înfăptuieşte în propria creaţie salonul natural al limbii române, un univers, în acelaşi timp convenţional şi românesc. Coşbuc vrea să realizeze o mitologie românească printr-o convenţie literară, anume, substituind zeităţile mitologiei clasice, greco-

latine îndeobşte, fie prin zeităţi autohtone, găsite în folclor, fie pur şi simplu prin elemente naturale; astfel că poetica sa se bazează pe un sistem de "corespondenţe", coborând atât din vechea tradiţie a idealismului european pastoral şi cavaleresc, peste care s-au suprapus câteva din antinomiile secolului luminilor, cât şi din cea autohtonă, deopotrivă cultă şi populară. Sânt aici două mişcări complementare, a căror sinteză sublimată a pierdut integral sensul livresc, cu toate că, subtextual, acesta se păstrează. [...]

Lumea lui Coşbuc este un spectacol inventat, de la ceremonialul general-uman, nunta ori moartea, şi feeria arhaic-infantilă, hibernală sau estivală *(Iarna pe uliţă, Noaptea de vară)* până la feericul pur *(Nunta în codru)*. Deşi pare prea puţin organizat şi omogen, universul său are totuşi o obsesie centrală şi anume aceea a soarelui conceput ca fiinţă mitologică. [...] La polul opus limbuţiei caragialiene, a parodiei limbajului, Coşbuc a realizat "salonul" natural al limbii şi spiritului românesc. "Salonul" acesta e "popular". De aceea fastul său va fi minim, elementar, naturalizat. Dealtfel, poetul modifică însăşi structura idilei. Construcţia celei clasice, la Teocrit sau în egloga virgiliană, dincolo de faptul că era lirică, pasională şi exemplară, normativă pentru cazurile de anvergură prezentate, se reducea în esenţă la o întrecere artistică. Păstorii erau artişti. În prim plan sânt puse pasiunile, naraţiunea având o simplă funcţie mecanică. La poetul român accentul cade pe peripeţie. Întrecerii artiste i se substituie competiţia spirituală. Anecdotele şi poantele primează. În "salonul" natural imaginat de Coşbuc, idila se transformă într-un dialog între parteneri. "Ţăranul" poetului nu este tipul provincial-năsăudean, cum s-a spus, ci ipostaza bunului-simţ al unui popor, ipostaza sa natural-spirituală. [...] Lumea lui Coşbuc acţionează gândind, nu instinctual. Eroii ei utilizează o strategie şi nu acţionează pur şi simplu. Ei se bazează pe abilitate, în spatele căreia stă un model logic. Nu vrem să constrângem poezia coşbuciană la nişte semnificaţii provenind dintr-o altă cultură, ci doar să demonstrăm porozitatea acestei lumi imaginare, sclipind de vioiciune, transparentă şi domol feerică; o lume a graţiei, a suprafeţei fixată în succesiunea detaliilor sale, în care abia dacă elegiacul pătrunde, dar şovăind şi nu pentru a tulbura sufletul, ci pentru a-l amăgi şi a-l mângâia. Am văzut, însă, că spiritul luminist precum şi tradiţia unui mesianism romantic din literatura noastră lu-

crează şi altfel asupra poetului. Coşbuc este unul dintre cei mai marcanţi promotori ai elegiei civice din lirica românească, reeditând fie ipostaza eroului, a legislatorului precum în *Decebal către popor*, fie imaginea eroului deopotrivă tragic şi mesianic, în *Moartea lui Gelu*, fie, în sfârşit, pe acea a eroului prin excelenţă războinic, în *Paşa Hassan*. Coşbuc nu caută să "naturalizeze" istoria, mitizând-o. Poziţia sa faţă de aceasta e realistă până la implicaţia anecdoticului aproape, cum dovedeşte în *Cântece de vitejie*, deşi, în poeziile sociale, pare a pleda mai curând pentru un drept natural al omului, decât pentru unul de clasă.

PETRU POANTĂ

Întotdeauna mi-a apărut ca o eroare de lectură, dacă nu cumva chiar de gust înţelegerea la propriu a ideilor lui Coşbuc. Pentru sensibilitatea modernă, în convenţionalitatea lor, acestea pot fi înţelese ca nişte porţelanuri de Sevre.

Excesul de stilizare a sentimentului iniţial deplasează realul în imaginar, calul din câmp devenind inorog pe tapiţerie. Câtă graţie!

Plumbul bacovian, de sursă pur imaginară, ifos şi stil, atât de mult stil încât devine manieră, într-o lectură eronată poate fi crezut drept act simbolist ceea ce în fapt nu este.

Fantasticul talent de esenţializare al poetului transformă ficţiunea într-un real posibil, iar cadenţa melancolică a viziunii mereu repetată poate fi citită la propriu aşa cum citeşti la propriu frunza unui arbore.

Plecând din surse şi temperamente diferite, cele două poetici ale celor doi poeţi se transformă în timp, ca sens al mişcării exact în contrariul intenţiei lor.

Deşi cu sens opus ca fenomen de penetrare în timp, destinul semantic al versurilor lui G. Bacovia şi G. Coşbuc este identic.

Se zicea că G. Coşbuc până şi noaptea ţinea lângă sine la îndemână hârtie şi creion, de frică să nu care cumva să piardă vreo idee ce i-ar fi venit. El, unul dintre cei mai culţi poeţi ai noştri (să nu uităm ce diapazon larg şi informat a avut G. Coşbuc, traducător de opere fundamentale ca *Sacontala* ori *Divina Comedie*), desigur avea un univers de asociaţii sclipitor în intelectualitatea sa activă.

NICHITA STĂNESCU